

Tanıklık ile Temsil Arasında: Uwe Timm ve Marlene Streeruwitz’in Anlatılarında Belleğin Kuşaklararası Aktarımı

Between Witnessing and Representation: The Intergenerational Transmission of Memory in the Narratives of Uwe Timm and Marlene Streeruwitz

ÖZET

Bu makale, Uwe Timm ve Marlene Streeruwitz’in anlatılarında kuşaklar arası bellek aktarımını, tanıklık ve temsil arasındaki dinamik etkileşim bağlamında incelemektedir. Çalışma, II. Dünya Savaşı mirasının Almanca yazın alanındaki toplumsal ve bireysel belleği nasıl biçimlendirmeye devam ettiğini araştırmaktadır. Yeni Tarihseleçilik ve Bellek Çalışmaları kuramsal çerçevesine dayanarak, her iki yazarın da geçmişin suskunluklarını ve suçluluk duygusunu etik ve estetik bir sorgulamaya dönüştürdüğü ileri sürülmektedir. *Am Beispiel meines Bruders* adlı eserinde Timm, ağabeyinin SS saflarına katılımından kaynaklanan ahlaki yükü kişisel belgeler ve aile içi suskunluklar aracılığıyla yeniden kurgular ve yazma eylemini etik bir tanıklık sürecine dönüştürür. Buna karşılık, Streeruwitz’in *Morire in Levitate* adlı romanı, miras alınan suçluluğu kadın bakış açısından yeniden yapılandırır ve ataerkil ile tarihsel şiddetin kadın bedeni ve dili üzerinde nasıl iz bıraktığını gösterir. Karşılaştırmalı çözümleme, her iki yazarın da savaş sonrası belleğin kırılmağını ve sürekliliğini görünür kıldığını ortaya koymaktadır: Timm “görme” ve “bilme” sınırlarını tartışırken, Streeruwitz “konuşma” ve “temsil etme” hakkını geri kazanır. Sonuç olarak makale, edebi tanıklığın bireysel deneyim ile kolektif hatırlama arasında bir köprü işlevi gördüğünü ve özel acıyı paylaşılan kültürel bir anlatıya dönüştürdüğünü savunmaktadır.

Anahtar kelimeler: Uwe Timm, Marlene Streeruwitz, tanıklık, hafıza, cinsiyet, kuşaklar arası aktarım, Yeni Tarihseleçilik.

ABSTRACT

This article examines the intergenerational transmission of memory in the narratives of Uwe Timm and Marlene Streeruwitz, focusing on the dynamic interplay between witnessing and representation. The study explores how the legacy of World War II continues to shape collective and individual memory within the German-speaking cultural context. Drawing on New Historicism and Memory Studies, it argues that both authors transform the silences and guilt of the past into ethical and aesthetic reflection. In *Am Beispiel meines Bruders*, Timm reconstructs the moral burden of his brother’s involvement in the SS through personal documents and family silence, turning the act of writing into a process of ethical witnessing. In contrast, Streeruwitz’s *Morire in Levitate* reconfigures inherited guilt through a female perspective, showing how patriarchal and historical violence inscribes itself on the female body and language. The comparative analysis demonstrates that both authors reveal the fragility and persistence of post-war memory: while Timm negotiates the limits of seeing and knowing, Streeruwitz reclaims the right to speak and represent. Ultimately, the article argues that literary witnessing operates as a bridge between individual experience and collective remembrance, transforming private pain into a shared cultural narrative.

Keywords: Uwe Timm, Marlene Streeruwitz, witnessing, memory, gender, intergenerational transmission, New Historicism.

GİRİŞ

İkinci Dünya Savaşı’nın sona ermesiyle Almanya, yalnızca yenilmiş bir devlet değil, aynı zamanda tarihin en büyük insanlık suçlarından birinin faili olarak damgalanmış bir ulusun ülkesi haline gelmişti. Savaşın ardından Alman kolektif hafızasında hem mağlubiyetin hem de suçluluğun travmasını birlikte kodlanmış (Assmann,2014:67) ve *Vergangenheitsbewältigung* (geçmişle hesaplaşma) süreci, öncelikle Nazi rejiminin ve soykırımın sorumluluğu üzerinde yoğunlaşmış ve savaşın sıradan insanlar üzerindeki yıkıcı etkisli büyük ölçüde göz ardı edilmiştir. Doğu Prusya’dan sürgün edilen milyonlar, şehirlerin bombalanması ve cinsel şiddet olayları, Alman kolektif belleğinde derin izler bırakmıştır. Bu travmatik deneyimler zamanla edebi metinlerde bireysel tanıklıklar aracılığıyla yeniden anlam kazanmıştır. Savaş sonrasında çocuklarını, kardeşlerini ya da yakınlarını kaybeden birçok insan, hem kaybın hem de kolektif suçluluğun ağırlığı altında susmayı tercih etmiştir. Ancak bastırılan bu sessizlik, sonraki kuşakların belleğinde hatırlama ihtiyacıyla yeniden yüzeye çıkar. Uwe Timm’in satırlarında bu bireysel hatırlama, kayıp bir kardeşin iziyle somutlaşır:

“(…)Es ist die einzige Erinnerung an den 16 Jahre älteren Bruder, der einige Monate später, Ende September, in der Ukraine schwer verwundet wurde(…)” (Bu, bir kaç ay sonra Eylül ayın sonunda Ukrayna’da ağır yaralanmış olan on altı yaş büyük ağabeye dair tek hatıra)(Timm,2005:7).

Benzer biçimde Marlene Streeruwitz’in anlatısında da belleğin içe dönük yankısı hissedilir:

Filiz Kayalar¹ 

How to Cite This Article
Kayalar, F. (2025). “Tanıklık ile Temsil Arasında: Uwe Timm ve Marlene Streeruwitz’in Anlatılarında Belleğin Kuşaklararası Aktarımı”, *International Academic Social Resources Journal*, (e-ISSN: 2636-7637), Vol:10, Issue:6; pp:581-587. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18078134>

Arrival: 07 November 2025
Published: 28 December 2025

Academic Social Resources Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, Erzincan, Türkiye

“(...)Diesen scharfen Schmerz entlang. Innen. Diesen Schmerz entlang. Der aus der Erinnerung aufstieg.(...)” (Bu keskin ağrı boyunca . İçeride. Bu ağrı boyunca. Hafızada yükselen o acının) (Streeruwitz,2004:5).

Savaşın ve sonrasının izleri, çoğu zaman sınırlı ve sessiz biçimde dile getirilmiş, sürgün, cinsel şiddet ve şehirlerin bombalanması gibi olaylar Alman kolektif hafızasına kazınmıştır (Assman,2013:184). Bu tarihsel ve toplumsal çerçeve, sonraki kuşakların aile içi ilişkilerini ve bireysel hafıza deneyimlerini doğrudan şekillendirmiştir. Savaş yıllarını yaşayan büyükbaba ve ebeveyn kuşakları çoğu zaman yaşadıklarını dile getiremeyip sessiz kalırken, sonraki kuşak bireyler bu sessizliğin gölgesinde büyümüşlerdir. Sabine Bode (2013:17), geçmişin izlerinin her yerde olmasına rağmen Almanlar için geçmişin bir “tabu” olduğunu, savaş sonrasında büyüyen kuşağın ise yıkılmış çevrelerin tanıklığına rağmen suskun tanıklarla büyüdüğünü belirtir. Çocuklar okulda Nazi dönemi ve Auschwitz gerçeklerini öğrendikçe ailelerini sorgulamış ve büyükbaba, baba ya da savaşta kaybedilen yakın figürler üzerinden suç, vicdan ve sessizlik ilişkisini yeniden düşünmüşlerdir.

Uwe Timm’in *Am Beispiel meines Bruders* adlı otobiyografik anlatısı, savaşın ardından büyüyen ikinci kuşağın bellekteki sessizlikle yüzleşme biçimlerinden birini örnekler. Yazar, savaşta ölen SS -üyeleri ağabeyinin geride bıraktığı günlüğü ve ailedeki suskunluğu merkeze alarak, hem bireysel hem de toplumsal bir hesaplaşmanın kapısını aralar. Buna karşın, Streeruwitz’in *Morire in Levitate* adlı kurmaca eseri, savaş sonrası travmanın kadın bedeninde ve dilinde nasıl yeniden üretildiğini gösterir. Streeruwitz, sonraki kuşaklara ait kadın karakter aracılığıyla, tarihsel sessizliğin cinsiyet temelli boyutlarını açığa çıkarır ve bireysel hafızayı politik bir direniş alanına dönüştürür. Her iki yazar da belleğin kuşaklararası aktarımdaki kırılma ve süreklilikleri edebiyat aracılığıyla görünür kılarlar. Almanya ve Avusturya edebiyatlarının ortak bellek alanında yer alan bu iki anlatı, savaş sonrası nesillerin geçmişle kurduğu etik ve estetik ilişkiyi yeniden tanımlar. Böylece savaşın bıraktığı sessizlik, yalnızca bireysel ya da aile içi bir mesele olmaktan çıkar ve sonraki kuşakların kimlik ve vicdan algısını belirleyen bir toplumsal olguya dönüşür. Almanya ve Avusturya,1945 sonrasında itibaren geçmişle hesaplaşma sürecini sürdürmüş, ancak bu süreç her dönemde farklı biçimlerde yeniden tanımlanmıştır

Doğu ve Batı Almanya’nın 1989/90 birleşmesi, yalnızca politik değil, aynı zamanda sosyal ve psikolojik açıdan da önemli bir kırılma noktası olmuştur. Bu süreçte “Berlin Cumhuriyeti”, tarih bilincini yeni güç ve meşruiyet temeli olarak görse de, Almanların İkinci Dünya Savaşı ve soykırım karşısındaki suçluluk duygusu azalmamıştır. Bununla birlikte hatırlama kültürü değişmiş, suçlu kimliği yerine savaşın travmasını yaşamış birer kurban olarak öne çıkmıştır. Özellikle 1990’ların ortalarından itibaren bu eğilim, sürgünler, yerinden edilmeler ve müttefik bombardımanları gibi deneyimlerle şekillenmiştir (Beßlich, Grätz, Hildebrand,2006:10). Almanların Yaşadığı bu toplu travmayı görünür kılmak isteyen Sabine Bode (2013:14), *Die Vergessene Generation* adlı çalışmada çocukluğu savaş yıllarında geçmiş Almanlarla görüşmeler yapmak istemiştir. Ancak görüştüğü kişiler, öncelikli olarak Nazi rejimi ve soykırım üzerinden konuşmak istemişlerdir. Bode, bu bireylerin halen ağır bir tarihsel yük altında olduklarını göstermiştir. Almanya’nın birleşmesiyle birlikte, geçmişin bastırılmış alanları yeniden hatırlanabilir hale gelmiş; savaşın, yıkımın ve sessiz tanıklığın bireysel ve toplumsal düzeydeki yankıları yeni bir bellek politikası içinde tartışılmaya başlanmıştır. Bu dönemde kuşaklararası aktarımın önemi artmış, özellikle savaş sonrası kuşakların anlatıları edebi belleğin merkezine yerleşmiştir. Hatırlamanın yükünü taşıyan bu kuşak, hem kendi travmalarını hem de ebeveynlerinin suskunluğunu sonraki nesillere taşımıştır. Bu bağlamda, savaşın bireysel ve kolektif izlerini konu edilen anlatılarda büyükbaba ve torun figürleri önemli bir bellek aktarıcısı olarak öne çıkar. Bu çalışmada, söz konusu kuşaklararası deneyimi yansıtan büyükbaba, torun ve savaşta ölen veya savaşa katılmış yakınlarını merak eden kuşak figürleri incelenmektedir. Çalışma, Uwe Timm’in *Am Beispiel meines Bruders* ve Marlene Streeruwitz’in *Morire in Levitate* adlı eserlerini somut -soyut, gerçeklik-kurmaca ekseninde belge ve metin çözümlemesi yöntemleriyle değerlendirilmektedir.

TARİHSEL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1945 sonrası Avrupa’da barışın tesis edilmesine rağmen, yakın geçmiş çoğunlukla siyasi ve kültürel yaşamın dışında bırakılmış; bireyler yaşanan acıları unutma veya bastırma yoluyla atlatmak zorunda kalmıştır (Assmann,2009:12). Bu bastırma, sonraki kuşaklara da aktarılmıştır; aile içinde anlatılan sınırlı gerçek hikâyeler, zamanla unutulmaya çalışan bir dönemi hatırlamak isteyen bir dönem dönüştürmüştür. Büyükbaba ve diğer büyük ebeveynlerin anlattığı deneyimlerin izini süren çocuklar ve torunlar, sessizliği kabullenmek yerine bu geçmiş kalemleri aracılığıyla dile getirmeye başlamışlardır. Bu bağlamda, Alman edebiyatında özellikle 1990’lardan itibaren, bireylerin aile tarihine ve kolektif hafızaya yönelik ilgisi artmıştır. Yazarlar, aile geçmişini ve kuşaklararası aktarımı konu alan eserleriyle, sonraki kuşakların sorumlu olmadıkları halde taşıdıkları geçmişin yükünü; hem kurban hem de suçlu kuşakların yaşadığı travmaları görünür kılmışlardır (Assmann,2006;Löffler,2008). Otobiyografik romanlar ve kurgusal anlatılar, eksik veya bastırılmış hatıraları tamamlayarak bireysel ve toplumsal acıların edebiyat yoluyla ifadesine olanak tanımıştır. Louis Begley (2008), çocuklukta yaşanan savaş deneyimlerinin çoğu zaman parçalı hatırlandığını ve yazarların bu hatıraları hayal gücüyle yeniden kurarak edebiyata dönüştürdüklerini belirtir. Bu süreçte tarihsel gerçek ile kurmaca arasındaki sınırlar bulanıklaşmakta; aile içi anlatılar ve küçük hikâyeler, dönemin büyük resmini yansıtan toplumsal belleğe katkı sağlamaktadır (Assmann,2011:77) Bu tarihsel arka plan çalışmanın kuramsal

yönelimini belirlemektedir. Çalışmada, bireysel ve kolektif belleğin edebi temsillerini tarihsel bağlam içinde değerlendirebilmek amacıyla Yeni Tarihselcilik ve Bellek Kuramı birlikte ele alınmıştır.

Yeni Tarihselcilik, edebi metni tarihin sabit bir yansıması olarak değil, tarihsel söylemin yeniden üretildiği bir alan olarak yorumlar. Bu yaklaşım, metinlerin tarihselliğini merkeze alır ve onların özerk, kendi içinde kapalı yapılar olmadığını savunur. Becker'in ifadesiyle, metinlerin tarihselliği, metnin özerkliğini reddeder ve edebiyat, tarihin bir metnidir ve bizzat tarihin kendisidir (Becker,2007;178). Bu düşünceden hareketle edebiyat, tarihsel koşullardan bağımsız değil, onları yeniden üreten bir söylem olarak değerlendirilmektedir. Benzer biçimde Greenblatt, edebi metin ile tarihsel ve kültürel bağlam sınırların geçirgen olduğunu vurgular ve edebiyatın anlamını onu kuşatan toplumsal kurum ve inançlar içinde temellendirir (Greenblatt,1982:akt. Sayar,2024:1238). Bu bağlamda *Am Beispiel meines Bruders* ve *Morire in Levitate* eserleri, savaş sonrası dönemde bireysel hafıza, suçluluk duygusu ve kuşaklararası aktarımın edebi temsillerini görünür kılar.

Bellek kuramı ise, özellikle savaşta ölen ağabeyini merak eden ikinci kuşağın belleğini anlamada tamamlayıcı bir zemin sunar. Astrid Erll'e göre (2017:23), Aleida ve Jan Assmann'ın tanımladığı iletişimsel bellek, gündelik yaşamın etkileşimleri içinde şekillenen ve çağdaş kuşakların tarihsel deneyimlerini kapsayan bir bellek biçimidir. Yaklaşık 80-100 yıllık sınırlı bir zaman ufkuna sahiptir ve içeriği sabit değildir ve herkes ortak geçmişi hatırlama ve yorumlama konusunda eşit derecede yetkindir. Bu nedenle Jan Assmann, iletişimsel belleği sözlü tarih (oral history) alanına dâhil eder. Buna karşılık kültürel Bellek, toplumsal kurumlar, ritüeller, metinler ve anıtlar aracılığıyla aktarılan, daha kalıcı ve kuramsallaşmış bir hafıza biçimidir. Bu bellek türü, toplumun kimliğini kuran kurucu mitler, sembolik anlatılar ve tarihsel ritüeller etrafında şekillenir. Anlamı, toplumun hafıza taşıyıcıları olan uzmanlar tarafından korunur ve yeniden üretilir. Erll'in Assmann çiftinden aktardığı üzere, bu iki bellek biçimi arasında iletişimsel belleğin kaybolmaya başladığı ve kültürel belleğin henüz kurumsallaşmadığı bir geçiş alanı bulur. Etnolog Jan Vansina bu boşluğu "floating gap"-yani kuşaklar arasında sürüklenen zaman boşluğu- olarak adlandırır.

Bu kuramsal çerçeve doğrultusunda, Uwe Timm'in *Am Beispiel meines Bruders* ve Marlene Streeruwitz'in *Morire in Levitate* adlı eserleri, savaşın ikinci ve üçüncü kuşak üzerindeki etkisini, aile içi sessizliklerin edebi temsillerini ve kuşaklararası bellek aktarımını incelemek amacıyla karşılaştırmalı olarak ele alacaktır. Bu kuramsal perspektiften hareketle, öncelikle Streeruwitz'in *Morire in Levitate* adlı eserinde belleğin bedensel ve cinsiyet temelli aktarım biçimleri incelenecektir.

MARLENE STREERUWITZ'İN "MORİRE İN LAVİTATE" ADLI NOVELASINDA TOPLUMSAL HAFIZANIN ÖZNESİ OLARAK BÜYÜKBABA

Novela, orta yaşlarda olan Geraldine adlı bir kurgusal kadın figürün perspektifinden anlatılır. Geraldine, Avusturya-Macaristan sınırındaki Neusiedl Gölü boyunca yürürken hem bedensel zayıflığını hem de kaçınılmaz ölümü düşünür, ancak asıl ruhsal yükü ailesinin Nasyonal Sosyalist geçmişi ve büyükbabasının Macar Yahudilerine yönelik katliamlardaki rolüdür. Büyükbaba figürü, geçmişin sessiz tanığı ve kuşaklararası suç mirasının görünür taşıyıcısıdır. Geraldine, çocukluğundan beri bildiği ama aile içinde konuşulamayan bu suçları vicdanında taşır; bu durum onun yaşamını, mesleki seçimlerini ve ruhsal sağlığını etkiler. Anlatı, bilinç akımı tekniği aracılığıyla bedensel farkındalık ve psikolojik yük arasındaki ilişkiyi ortaya koyarken, feminist bir perspektifle kadın anlatıcının ataerki hafızayı ve toplumsal suçun etkilerini nasıl deneyimlediğini gösterir. Geraldine'nin içsel sorgulamaları, bireysel başarısızlık, ailevi suç ve kuşaklararası travmanın bir arada işlendiği bir yüzleşme süreci olarak sunulur.

Alman edebiyatında kuşaklar arası hafızanın aktarımı, aile bireylerinin tanıklığı üzerinden güçlü bir şekilde temsilleşir. Bugünün büyük ebeveynleri, çocukluk ve gençlik yıllarını 1933-1945 döneminde yaşamış bireyler olarak, geçmişi torunlarına aktaran birer özne konumundadır. Bu aktarım, yalnızca tarihsel bilgi ile sınırlı kalmaz; aynı zamanda torunların kimlik ve duygu dünyasında derin etkiler bırakır. Zinnecker'in(2003) vurguladığı gibi, çocuklar için büyük ebeveynler, anne ve babadan sonra gelen en önemli referans kişilerdir (akt. Brandl-Knefz,2016:3). Büyük ebeveynler torunlarıyla vakit geçirir ve çeşitli etkinlikler düzenler veya onlara çeşitli deneyimler yaşatır. Bunun ötesinde, çocuklar büyük ebeveynleri aracılığıyla farklı bir kuşağın yaşamını öğrenir ve bu anlatılar, torunlar için gerçekçi bir tarih dersi niteliği taşır. Bu kişiler çocuklar için yakın ilişki içinde oldukları ve çoğu zaman ruhsal gelişmelerinde onlara eşlik eden önemli referans kişilerdir (Krappmann, 1997; akt. Brandl-Knefz,2016:3).

Örneğin Thomas Bernhard, çocukluğunu büyükbabasıyla geçirdiği deneyimi *Ein Kind* adlı otobiyografik romanında şöyle dile getirir:

"Büyükbabalar öğretmenlerdir, aslında her insanın filozofudur, her zaman başkalarının kapatmak istediği perdeyi açarlar. Eğer onlarla birlikteyseniz gerçekte neler olduğunu görebiliriz, sadece seyircilerin olduğu bölümü değil sahneyi de görebiliriz ve sahnenin arkasında neler olup bittiğini de." (Bernhard,1998:17).

Büyük ebeveynler, geçmişin tanıkları olarak çocukların yaşamında ve geleceğinde belirleyici bir rol oynar. Onların anlatıları, dönemin izlerini yeniden canlandırarak çocukların algı ve değerlerini şekillendirir. Bu nedenle

Almanya’da savaş sonrası kuşak, okulda öğrendiği Nasyonal Sosyalizm bilgileriyle birlikte duygusal bir karmaşa yaşamıştır. Bazı bireyler, 1933-1945 döneminde yaşanan olayları veya ebeveynlerinin tutumlarını olumlu, aile bireylerini kahramanlaştırmış veya olayları görmezden gelmiştir. Diğerleri ise büyükbabalarını Nazi karşıtı olarak görmüş ya da onları Nazi politikasının kurbanı olarak değerlendirmiştir. Alman toplumsal belleğinde aile bireylerine yönelik tutum çeşitliliği, bu aktarım süreçlerinin çok katmanlılığını ortaya koyar. Harald Welzer, Sabine Moller ve Karoline Tschuggnall’ın araştırmaları, Holocaust’un birçok Alman ailesinde kişisel hafızada sınırlı bir yer bulduğunu, kuşaklararası aktarımın ise çoğu zaman sübjektif yorumlar üzerinden gerçekleştiğini göstermektedir (Welzer vd.2002:205). Plahl’a göre ise, savaş döneminde bastırılmış deneyimleri ve ifade edilmemiş suçluluk duyguları, kuşaklar arası aktarım yoluyla ikinci ve üçüncü kuşakların duygusal yapısını şekillendirmekte ve kuşaklar, geçmişin sessiz travmalarını kendi yaşamlarında yeniden üretmektedir (Plahl,2025)Marlene Streeruwitz’in *Morire in Lavitate* adlı novelasında, sonraki kuşaklara ait kadın karakterin iç sesi bu “miras alınan suçluluk” duygusunu açıkça dile getirir. Bu tarihsel ve psikolojik arka plan, edebî temsilde de yankısını bulur:

„(...)Und alle Schrecklichkeiten. Alle Schrecklichkeiten, die möglich. Und es waren nicht ihre. Es waren nicht ihre Schrecklichkeiten. Es waren die Untaten aller vor ihr. Es waren ewige Erbschaften. Es war der Großvater, der die Fahrpläne für die Transporte gemacht hatte(...)“ (Bütün bu korkunç şeyler. Bütün korkunç şeyler, mümkün olan. Ve bunlar ona ait değildi. Ona ait değildi bütün korkunç şeyler. Bütün suçlar ondan önceydi. Sonsuza dek sürecek miraslar. Nakil için güzergâh planlarını yapan büyükbabaydı)(Streeruwitz,2004:40).

Bu pasajda görüldüğü üzere, karakter geçmişle arasında mesafe koymaya çalışsa da, belleğin kuşaklararası sürekliliği bu çabayı imkânsız kılar. Streeruwitz, suçluluk duygusunun bedensel ve dilsel düzeyde yeniden üretildiğini göstererek, bireysel hafızayı politik bir sorgulama alanına dönüştürür.

Büyükbaba Figürü, Vicdan ve Kuşaklararası Suç Mirası: Feminist Bir Okuma

Streeruwitz’in *Morire in Lavitate* adlı novelasında büyükbaba kurgusal figürü, yalnızca aile içi otorite olarak değil, kuşaklar boyunca aktarılan suçun ve bastırılmış tarihsel travmanın taşıyıcısı olarak ortaya çıkar. Geraldine’nin Neuseidl Gölü kıyısındaki yürüyüşü sırasında gözlemlenen mekânsal betimlemeler ve bilinç akımı, onun ruhsal durumunu bedensel bir farkındalık çerçevesinde yansıtır:

“(...)Links vom Weg der Bäume in größeren Abständen. Rechts nur noch Schilf. Der Wind schwach. Sie hob den Kopf. Ließ den Schal hinten rutschen. Was wollte sie einen neuen Anfang. Sie hatte doch schon ein Ende. Da war nichts zu machen. Und gegen die Gewalt des Großväterlichen. Gegen das, was die da begonnen. dagegen half nichts. Konnte nichts helfen. (...)” (Yolun solunda ağaçların arası daha aralıklı. Aralıklar. Sağda sadece kamışlar. Rüzgâr hafif. Başını kaldırdı. Şalını arkaya doğru kaydırtdı. İsteddiği yeni bir başlangıç mı? Sondaydı ki artık. Yapacak bir şey kalmamıştı. Ve büyükbabanın zorbalıklarına karşı. Onların başlattıklarına karşı. Buna hiçbir şey yardımcı olmadı. Yardımcı olamadı)(Streeruwitz,2004:53).

Bu pasaj, Geraldine’nin geçmişin yükünü hem bedensel hem de zihinsel olarak deneyimlediğini, büyükbabanın zorbalıkları ve aile içindeki etkisinin onun vicdanında ve ruhsal dengesinde kalıcı izler bıraktığını gösterir. Bedensel farkındalık, yalnızca yaşlılık ve ölümle yüzleşmenin bir boyutu değil; aynı zamanda kuşaklar boyunca taşınan suç ve travmanın somut bir deneyimi olarak ortaya çıkar. Geraldine’nin teyzesinin yaşadığı travmayı ve ailedeki sessizliği sorgulaması, bu mirasın kuşaklar arasında nasıl aktarıldığını ortaya koyar:

„(...)Und wenn es gestimmt hatte, dass die Tante Zia von den Russen. Beim Einmarsch in Wien. Dann hatte sie ihr das erzählen sollen. Dann hatte die Mutter die Tante Zia auffordern müssen. Ihr alles zu erzählen. Alles. Und wie das war. Aber im Traum von einer neuen Unschuld war das alles untergegangen. Hatten die alles untergehen lassen.(...)“(Ve eğer doğruysa Zia teyzenin Ruslar tarafından. Viyana’ya girdiklerinde. O zaman bunu ona anlatmalıydı. Annesi Zia teyzeyi buna zorlamalıydı. Ona her şeyi anlatmayı. Her şeyi. Ve nasıl olduğunu. Ama bütün bunlar yeni bir masumiyette unutulmuş gitmişti. Her şeyin unutulmasını sağladılar)(Streeruwitz,2004:46-47)

Burada Zia’nın uğradığı cinsel saldırının, metin içinde doğrudan değil, örtük biçimde aktarılması dikkat çeker. Zia teyzenin uğradığı şiddet hala açıkça ifade edilemez. Bu durum, savaş sonrası kuşağın özellikle kadın deneyimlerini özgürce dile getiremeyişinin bir göstergesidir.

Kadın karakter yaşadıkları travmaları bastırırken, erkek kuşaklar suçluluk duygularını inkâr eder; böylece sessizlik bir “yeni masumiyet” söylemine dönüşür. Streeruwitz, bu durumun ardında yer alan ataerkil yapıyı görünür kılarak, bastırılmış suçun aile içinde ve kuşaklar boyunca nasıl yeniden üretildiğini açığa çıkarır.

Bu sessizliğin merkezinde büyükbaba figürü yer alır. O,aile içindeki otoritenin ve Nazi ideolojisinin devamlılığını temsil eder. Onun varlığı, faşist dünya görüşünün gündelik yaşamla iç içe geçtiğini ve sıradan alışkanlıklara kadar sızdığını gösterir:

„(...) Großvater war kein Mensch wie die Eltern. Großvater war immer seine Weltanschauung selbst. Jeder Augenblick war davon bestimmt. Ohne Nazi war er nicht einmal imstande, Spinat zu essen. (...)“

(Büyükbaba ebeveynleri gibi bir insan değildi. Büyükbaba her zaman kendi dünya görüşünün ta kendisiydi. Her anı buna göre şekillenmişti. Nazi olmadan ıspanağı bile yemekten acizdi.) (Streeruwitz, 2004: 26).

Büyükbaba figürü, hem bireysel vicdan hem toplumsal hafızanın karanlık bir temsilidir; onun ideolojik mirası, Geraldine'in hem ruhunda hem bedeninde kalıcı bir iz bırakır. Bu anlamda savaş sonrası Avusturya toplumundaki "suskunluk kültürü" aile içindeki ataerkil-faşist sürekliliğin bir yansımasıdır.

Bu ataerkil miras, yalnızca aile ilişkilerinde değil, sanatsal alana da sirayet ettiği görülür. Geraldine büyükbabasının yönlendirmesiyle opera sanatçısı olur, ancak bu meslek onun için bir baskı aracına dönüşür. Psikosomatik bir rahatsızlık sonucu sahneyi terk ettiğinde, bu bedensel tepkiyi büyükbabasına bağlar. Çocuk yaşta idrak edemediği bu gerçeğin bir opera sanatçısı olarak sahnede sanatını icra ederken farkına varır.

„(...) *Die Zuhörer. Und es waren immer Männer, die Zuhörten. In der Oper. Während der Oper verwandelten sich alle in Männer. Mit dem ersten Takt der Ouvertüre schlüpfen diese Männergesichter hervor. Und die Schultern dazu. Und die Uniformen.* (...)“ (Dinleyiciler. Dinleyenler her zaman erkekti. Operada. Opera süresince herkes erkeğe dönüşüyordu. Uvertürün başlamasıyla şu erkek suratları ortaya çıkardı. Ve omuzları da. Ve üniformaları) (Streeruwitz,2004:13)

Opera sahnesi, Geraldine'nin hem bedeninin hem de bilincinin ataerkil ve tarihsel bir yükü kuşatıldığını fark ettiği bir yüzleşme mekânına dönüşür. Streeruwitz, kadın karakterin bedeni ve sesi üzerinden, bastırılmış suçun, ideolojik sessizliğin ve erkek egemen kültürün edebi bir eleştirisini sunar. Belleğin cinsiyetli aktarımının karışığında, Timm'de erkek öznenin vicdan merkezli bir tanıklık biçimi belirir.

UWE TIMM: AİLE HAFIZASINDA SUÇ VE VİCDANIN İZLERİ

Uwe Timm'in *Am Beispiel meines Bruders* otobiyografik anlatısı, II. Dünya Savaşı'nın aile hafızasında bıraktığı sessiz izleri vicdan, suç ve hatırlama kavramları etrafında sorgular.

„(...) *Abwesend und doch anwesend hat er mich durch meine Kindheit begleitet, in der Trauer der Mutter, den Zweifeln des Vaters, den Andeutungen zwischen den Eltern. Von ihm wurde, das waren kleine, immer ähnliche Situationen, die ihn als mutig und anständig auswiesen*(...)“ (Yok ama yine de var gibiydi, çocukluğum boyunca, annenin matemi, babanın kuşkuları , ebeveynler arasındaki imalı konuşmaların içinde bana eşlik etti. Onun hakkında anlatılanlar, hep küçük, birbirine benzeyen durumları ve o onu cesur ve onurlu biri olarak gösterirdi) (Timm,2003:8)

Timm, savaşta ölen ağabeyi Karl-Heinz'in yokluğunu “*Abwesend und doch Anwesend*” (yok ama yine de var) ifadesiyle tanımlar. Bu ifade, hem bireysel hem kolektif belleğin ikili doğasına işaret eder: kayıp figür fiziksel olarak yoktur, fakat aile içi anlatılar ve küçük ritüeller aracılığıyla sürekli var kılınır. Anne ve babanın, ölen oğullarını “cesur” ve “onurlu” biri olarak yüceltmeleri, geçmişi bastırma biçiminde işleyen bir sessizliğin parçasıdır. Böylece Timm'in çocukluğu, görünmeyen ama sürekli hissedilen bir suç bilinciyle şekillenir.

„(...) *Ich wollte die Eintragungen des Bruders mit dem Kriegstagesbuch seiner Division, der SS- Totenkopfdivision, vergleichen, um so Genaueres und über seine Stichworte Hinausgehendes zu erfahren. Aber jedesmal, wenn ich das Tagebuch oder in die Briefe hineinlas, brach ich die Lektüre wieder ab.*(...)“ (Ağabeyimin notlarını, bağlı bulunduğu SS- Totenkopf Tümenin savaş günlüğüyle karşılaştırmak istedim. Böylece, onun kısa notlarında yer almayan dah ayrıntılı şeyleri öğrenebilecektim. Ama her defasında, günlüğü ya da mektupları okumaya başladığımda,okumayı yarıda kesiyordum) (Timm,2003:9)

Yazarın, ağabeyinin günlüklerini SS- Totenkopf tümeninin savaş kayıtlarıyla karşılaştırma çabası, tarihsel bilgi ile kişisel tanıklık arasındaki sınırdaki gerçekleşen bir yüzleşme girişimidir. Ancak her defasında bu okumayı yarıda bırakması, travmatik bilginin dayanılmazlığına ve belleğin kesintili doğasına işaret eder. „(...) *seit ich Tag für Tag das Grauen lese, das Unfaßliche, habe ich Augenschmerzen, (...) ein schmerz, der nicht nur das verletzte Auge tränen läßt, sondern auch das Andere, ich, der einer Generation angehört, der man das Weinen verboten hatte- ein Junge weint nicht-, weine, als müßte ich all die unterdrückten Tränen nachweinen auch über das Nichtwissen, das Nichtwissenwollen, der Mutter, des Vaters, des Bruders, was sie hatten wissen können, wissen müssen, in der Bedeutung von Wissen, (...) Sie haben nicht gewußt, weil sie nicht sehen wollten, weil sie wegsahen.*(...)“ (her gün dehşeti, akıl almaz olanı okudukça gözlerim ağrıyor...) Bir ağrı ki sadece yaralı gözü değil, diğerini de yaşıyor. Ben, ağlaması yasaklanmış bir kuşağa mensubum- erkek çocuklar ağlamaz- ağlıyorum şimdi sanki bastırılmış tüm gözyaşlarını ben akıtmalıymışım gibi ağlıyorum: annenin, babanın, ağabeyin bilmemeyi, bilmek istememeyi: bilebilecekleri bilmek zorunda oldukları, bilmenin ağrısına da ağlıyorum (Timm,2003:143).

Timm, yazma sürecinde yaşadığı fiziksel acıyı *Augenschmerzen* etik bir farkındalığa dönüştürür; göz ağrısı, hem tanıklığın hem de “görmeme'nin” sembolüne dönüşür. „(...) *weine, als müßte ich all die unterdrückten Tränen nachweinen auch über das Nichtwissen, das Nichtwissenwollen*(...)“ (sanki bastırılmış tüm gözyaşlarını ben akıtmalıymışım gibi ağlıyorum) sözleri, bireysel vicdanın kolektif suç karşısındaki temsilini güçlendirir. Timm ,

ebeveyn kuşağının „bilmemeyi seçmiş“ tavrını „*Sie haben nicht gewußt, weil sie nicht sehen wollten, (...)*” (Timm, 2003:143) eleştirirken, suçun inkarına karşı duyusal ve duygusal bir tanıklık biçimi geliştirir. Böylece anlatı, kuşaklararası sessizliğin kırıldığı, etik bir yüzleşmenin ve vicdani bir yeniden yazımın alanı haline gelir.

Tanıklık ile Temsil Arasında: Kuşaklararası Belleğin Cinsiyet Biçimleri

Uwe Timm ve Marlene Streeruwitz’in anlatıları, II. Dünya Savaşı’nın sonraki kuşaklar üzerindeki etkilerini farklı toplumsal ve cinsiyet perspektiflerinden ele alır. Her iki yazar da, sessizlik, suç ve vicdan arasındaki gerilimi, bireysel tanıklığın ötesinde bir kuşaklararası bellek aktarımı olarak kurgular. Ancak bu aktarımın biçimi, toplumsal konum, cinsiyet ve aile içindeki rollerle belirlenir. Timm’de tanıklık, erkek egemen bir aile yapısında bastırılmış bir suç mirasının vicdani sorgulaması olarak belirirken, Streeruwitz’te temsil, kadın bedeninin ve dilin ataerkil sessizlikle mücadelesi üzerinden gerçekleşir.

Timm’in *Am Beispiel meines Bruders* adlı anlatısında tanıklık, hem kişisel hem tarihsel düzeyde kırılmış bir bilgi biçimi olarak belirir. Yazar, SS üyesi ağabeyinin günlüklerini okuma sürecinde “her defasında yarıda kesilen” bir okuma deneyimi yaşar; bu kesinti, travmatik bilginin hem dayanılmazlığını hem de kuşaklararası aktarımın kırılmağını sembolize eder. Aile içindeki sessizlik, “bilmemeyi isteme” (Nichtwissenwollen) tutumuyla birleşerek, suçun inkârı ve unutmanın etik boyutlarını sorgular. Bu noktada, Timm’in tanıklığı, geçmişle hesaplaşma (Vergangenheitsbewältigung) söylemini aile ölçeğine indirir; tarihsel anlatının yerini vicdani ve bedensel bir tanıklık alır. “göz ağrısı” (Augenschmerzen) metaforu, hem görmenin hem bilmenin sınırını belirler ve yazarın kendi bedenini tanıklığın taşıyıcısına dönüştürür.

Buna karşın Streeruwitz’in *Marire in Levitate* adlı anlatısında tanıklık doğrudan değil, dolaylı ve bedensel bir biçimde gerçekleşir. Geraldine’in yürüyüşü, geçmişle hesaplaşmanın hem fiziksel hem ruhsal boyutlarını içeren bir ritüele dönüşür. Kadın öznenin “büyükbabanın suçları”yla kurduğu ilişki, suçun mirasa dönüşen biçimini gözler önüne serer. “*Es waren ewige Erbschaften*” (sonsuz miraslardır) ifadesi, suçun yalnızca tarihsel bir olay değil, bedene ve dile işlenmiş bir travmatik miras olduğunu gösterir. Bu nedenle Streeruwitz’te tanıklık, hatırlama eyleminden çok bedensel taşıyıcılık üzerinden tanımlar. Kadın özne, ataerkil hafızanın sessizliğini kırarken, aynı zamanda kuşaklar boyunca bastırılmış bir suçun etik temsilini üstlenir.

Her iki anlatıda da tanıklık, yalnızca geçmişin yeniden anlatımı değildir; aynı zamanda temsilin sınırlarını da sorgulayan bir yazı eylemidir. Timm’de belgeler, mektuplar ve resmi kayıtlar, anlatının tarihsel doğruluğunu desteklerken; Streeruwitz’te bilinç akışı ve bedensel farkındalık anlatının temsili boyutunu belirler. Böylece iki yazar, tanıklığın iki uç biçimini temsil eder; biri tarihsel belgeler aracılığıyla rasyonel tanıklık, diğeri ise bedensel deneyim aracılığıyla duygusal tanıklık. Bu farklılık, bellek kuramının işaret ettiği “kişisel bellek” ve “kültürel bellek” arasındaki geçişi de görünür kılar. Timm’in anlatısında kültürel bellek, aile içi anlatılarla çatışır; Streeruwitz’te ise bireysel bellek, kültürel belleğin ataerkil yapısına karşı direnir.

Bu karşılaştırmada belirleyici olan bir diğer unsur, cinsiyetli vicdan kavramıdır. Timm’de vicdan, erkek öznenin suçla yüzleşme ve sessizliği kırma çabasıyla; Streeruwitz’te ise kadın öznenin suçun taşıyıcısı olmaktan kurtulma mücadelesini temsil edilir. Timm, geçmiş “görmeme” pratiğini eleştirirken, Streeruwitz, “susturulmuş” kadın hafızasının sessizliğini duyurur. Böylece tanıklık ve temsil arasındaki çizgi, hem etik hem cinsiyet temelli bir düzleme taşınır. Her iki anlatıda da geçmişle yüzleşme, yalnızca bir tarihsel görev değil, aynı zamanda bir bedensel vicdan pratiği haline gelir.

Sonuç olarak, Timm ve Streeruwitz, farklı anlatı stratejileriyle de olsa, kuşaklararası belleğin yeniden inşa edilmesinde tanıklığın merkezi rolünü ortaya koyarlar. Timm’de tanıklık, geçmişin “bilinmek istenmeyen” alanlarını görünür kılar; Streeruwitz’te temsil, sessizliğin, dilsel ve bedensel bir direnişe dönüştüğü noktada belirir. Böylece her iki yazar da, bireysel hafızadan kolektif belleğe, suçtan vicdana uzanan bir hat üzerinde, belleğin yeniden yazımına katkı sunar.

SONUÇ

Uwe Timm ve Marlene Streeruwitz’in anlatıları, savaşın ve diktatörlüğün kuşaklar üzerindeki uzun vadeli etkilerini edebi bir yüzleşme alanına taşır. Her iki yazar da geçmiş yalnızca tarihsel olay olarak değil, bugünün vicdanında yeniden canlanan bir etik deneyim olarak ele alır. Bu bakımdan, tanıklık ve temsil kavramları, sadece bireysel hafızanın değil, aynı zamanda kolektif belleğin yeniden inşasında belirleyici bir rol üstlenir. *Timm’in am Beispiel meines Bruders* adlı anlatısında, belgeler ve mektuplar ve aile içi sessizlikler üzerinden, savaş suçlarının bireysel düzeyde nasıl içselleştirildiğini gösterir. Streeruwitz’in *Morire in Levitate* adlı eseri ise bu sessizliği kadın öznenin bedeni ve dili aracılığıyla kırarak, travmanın cinsiyetli biçimlerini görünür kılar.

Timm’de tanıklık, vicdanın tarihsel bilgiyle kesiştiği noktada ortaya çıkar. Yazar, ebeveyn kuşağının “görmemeyi seçen” tavrını sorgularken, yazma eylemini etik bir yüzleşme pratiğine dönüştür; yani Timm için yazmak, aile geçmişinin üzerindeki sessizliği bozarak tarihle dürüstçe hesaplaşmanın bir yoluna dönüşür. “Augenschmerzen” (göz

ağrısı) metaforu, hem fiziksel hem ruhsal düzlemde bilmenin ve tanıklığın bedeli temsil eder. Buna karşılık Streeruwitz, kadın bedenini tarihsel suçun taşıyıcısı olarak konumlandırır; Geraldine'in içsel monologları, geçmişin bedensel ve dilsel düzeyde yeniden üretildiğini ortaya koyar. Böylece iki anlatıda da beden, belleğin ve vicdanın en somut mekânı haline gelir. Özellikle Zia teyzenin cinsel saldırıya uğramasının yalnızca ima edilmesi, savaş sonrası kuşakların kadın deneyimlerini hala özgürce ifade edilmediğini, suçluluk ve sessizlik döngüsünün sürdüğünü gösterir. Bu suskunluk, erkek kuşakların- özellikle Nazi geçmişi taşıyan büyükbaba figürünün- otoritesiyle iç içe geçer. Böylece Streeruwitz'in metninde travma, yalnızca bireysel bir yara değil, ataerkil bir mirasın kuşaklararası yankısı olarak belirir.

Her iki metinde de; Aleida Assmann'ın belleğin “dinamik ve ilişkisel” niteliğine yaptığı vurgu doğrulanır; çünkü geçmiş, Assmann'ın ortaya koyduğu gibi, yalnızca hatırlanan bir olgu değil, her kuşakta yenide yazılan ve müzakere edilen bir süreçtir. Timm'in anlatısı, hatırlamanın etik boyutunu vurgularken; Streeruwitz'in metni, temsilin sınırlarını feminist bir bakış açısıyla genişletir. Bu yönüyle her iki eser de; Yeni Tarihselcilik'in “metin-tarih etkileşimi” anlayışıyla örtüşür: bireysel tanıklıklar, toplumsal söylemler içinde yeniden biçimlenir. Timm'in tarihsel belgeleriyle Streeruwitz'in bedensel dili, farklı anlatım araçlarıyla aynı tarihsel soruya yanıt arar: Geçmişle yüzleşmek mümkün müdür?

Sonuç olarak; Timm ve Streeruwitz'in metinleri, savaş sonrası belleğin cinsiyetli, çok katmanlı ve kırılgan yapısını ortaya koyar. Tanıklık, burada yalnızca bir anlatı biçimi değil, kuşaklararası bir etik sorumluluk olarak belirir. Her iki yazar da, sessizliğin ortasında konuşmayı, unutulmuş içinde hatırlamayı ve suçun gölgesinde vicdanı yeniden tanımlamayı dener. Böylece edebiyat, tarihsel suskunlukları dönüştüren bir alan haline gelir; bireysel hafıza ile toplumsal bellek arasında yeni bir köprü kurulur. Bu bağlamda çalışma, edebi tanıklığın yalnızca geçmişi belgeleyen değil, aynı zamanda onu yeniden anlamlandıran bir temsil biçimi olduğunu göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Assmann, A. (2009). “Auf den-m Weg zu einer europäischen Gedachtniskultur?”. Wien: Picus Verlag,
- Assmann, A. (2006). Generationsidentitäten und Vorurteilsstrukturen in der Neuen Deutschen Erinnerungsliteratur” Wien: Picus Verlag 2005
- Assmann, A. (2011). “Die Vergangenheit Begehrbar machen Vom Umgang mit Fakten und Fiktionen in der Erinnerungsliteratur”. Die Politische Meinung. Zeitschrift Für Politik, Gesellschaft, Religion und Kultur.Nr. 500/501 Juli/August
- Becker, S. (2007). Literatur- und Kulturwissenschaften: ihre Methoden und Theorien. Almanya: Rowohlt Taschenbuch Verlag.
- Beßlich, B., Gratz, K., Hildebrand, O. (2006). Wende des Erinnerns. Geschichtskonstruktionen in der Deutschen Literatur Nach 1989. Berlin: Erich Schmidt Verlag.
- Bode, S. (2013). Die Vergessene Generation. Die Kriegskinder brechen ihr Schweigen. Stuttgart:Klett-Cotta Yayınları
- Brandl-Knefz M. (2016),“Die bedeutung der Großeltern im Leben von Kindern” https://www.kitafachtexte.de/fileadmin/Redaktion/Publikationen/KiTaFT_Brandl_Knefz_Grosseltern_2016.pdf
- Erll,A.(2011)Kollektives Gedächtnis und Erinnerungskultur. 2. Verlag Springer Verlag Deutschland.
- Krappmann, L. (1997). Brauchen junge Menschen alte Menschen? In L. Krappmann & A. Lepenies (Hrsg.), Alt und Jung. Spannung und Solidarität zwischen Generationen (S. 185-204). Frankfurt am Main: Campus.
- Plahl S.(2025).Traumata der NS-Zeit – Wie sie Kriegskinder und Enkel belasten. SWR Kultur. <https://www.swr.de/swrkultur/wissen/traumata-der-ns-zeit-wie-sie-kriegskinder-und-enkel-belasten-104.html>
- Sayar, Ö. (2024). Speaking with the Dead: New Historicism, Its Roots and Development as an Epoch-making Approach. RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, (Ö14), 1234-1249. DOI: 10.29000/rumelide.1455502.
- Streeruwitz, M.(2006). Morire In Levitate.Frankfurt am Main: Fischer Verlag GmbH.
- Timm,U. (2003).Am Beispiel meines Bruders. 1. Auflage. Köln: Kiepenheuer & Witsch Verlag.
- Welzer,H., Moller S., Tschuggnall K.(2005).Opa war kein Nazi. Nationalsozialismus und Holocaust im Familiengedächtnis. Frankfurt am Mai: Fischer Verlag GmbH
- Zinnecker, J., Behnken, I., Maschke, S. & Stecher, L. (2003). Null Zoff & voll busy. Die erste Jugendgeneration des neuen Jahrhunderts. Ein Selbstbild. Opladen: Leske & Budrich.